

τως τις πτυχές της ελληνοτουρκικής διένεξης μπορούν σήμερα να εξευρεθούν λύσεις αμοιβαία συμφέρουσες και μάλιστα χωρίς εκατέρωθεν υπέρμετρους συμβιβασμούς. Αν όμως το τελικό αίτιο της αντιπαράθεσης δεν είναι οι διαφορές καθεαυτές αλλά κάτι πολύ βαθύτερο, όπως η ταυτότητα και η υπόσταση εκάστου έθνους που ενμέρει στηρίζεται και δικαιώνεται από την οριοθέτηση σε σχέση με τον «Άλλο», τότε βέβαια η επίλυση θα είναι πιο δύσκολη.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. A. Wilson, *The Aegean Dispute*, Adelphi Papers, αρ. 155, 1979/80· Θ.Α. Κουλουμπής, «Ο ρόλος της Ελλάδας στα μεταψυχροπολεμικά Βαλκάνια», *Επιλογή*, (Νοέμ. 1992), σ. 30-31.

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ του Λεωνίδα Κύρκου

ΣΤΙΣ ΦΛΕΒΕΣ και τις αρτηρίες του λαού μας, έχει μπει τα τελευταία χρόνια ένα δηλητήριο που διαχέεται χωρίς να βρίσκει αποτελεσματικό αντίδοτο: ο εθνικισμός. Οι καταβολές του βρίσκονται στην καλλιέργεια της ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΕΑΣ που για χρόνια έθρεψε τις συνειδήσεις των Νεοελλήνων με χιμαιρικά όνειρα, ως τη στιγμή που θάφτηκε κάτω από τα ερείπια και το αίμα του μικρασιατικού ελληνισμού και το μαρτύριο και την τραγωδία του 1,5 εκατομμυρίου προσφύγων. Η μεγάλη ιδέα ξαναξεστάθηκε σε κάποια φάση στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, όταν η κυρίαρχη αστική τάξη, αφού χτύπησε με τα αγγλικά όπλα την Εαμική Αντίσταση τον Δεκέμβρη του '44, έψαχνε για κάποια ιδεολογική σημαία για να καλύψει τη γύμνια οράματος και προωθούσε το καθαρά πρακτορειακό, των ιμπεριαλιστικών συμφερόντων σύνθημα, «Σόφια-Μόσχα Κατοχή»!!! Όταν κι αυτό γελοιοποιήθηκε, οι προπαγανδιστές της άρχουσας τάξης στράφηκαν σε πιο πρακτικές κατευθύνσεις. Έκαναν ιδεολογική σημαία τον αχαλίνωτο αντικομμουνισμό και από τον ιδεολογικό αστερισμό της μεγάλης ιδέας κράτησαν την προγονοπληξία και την αντίληψη της περιούσιας φυλής. Μ' αυτά πότι-

σαν τη συνείδηση του Λαού μας και χτίσαν στερεότυπα που τα χρησιμοποιούν με νέο περιεχόμενο κάθε φορά που τους χρειάζεται να θαλώσουν τη ματιά του Ρωμιού.

Ο ξεσηκωμός της Εθνικής Αντίστασης, η έμπνευση και το πάθος που γέννησε, πέρασε από άλλους δρόμους. Οι φλυαρίες για περιούσια φυλή, η εθνικιστική υστερία που πήγαινε αντάμα με την εχθρότητα εναντίον άλλων λαών, το μίσος στους γείτονες και ο ρατσισμός, αυτά σαρώθηκαν μπροστά στο μεγαλείο των ιδεών του αντιφασιστικού αγώνα, την αδερφοσύνη των Λαών, το οικουμενικό όραμα της δικαιοσύνης και της «πανανθρώπινης της λευτεριάς». Στη συνείδηση του Λαού μας μπολιάστηκε μια σύγχρονη αντίληψη της θέσης της Ελλάδας στο σημερινό κόσμο και χτίστηκαν τα στερεότυπα της ειρηνικής συνεργασίας και της αλληλεγγύης, της ισότητας των εθνών, που αποτελούν εξαιρετικά γόνιμα στοιχεία μιας λαϊκής κουλτούρας που βλέπει στο αύριο ενός καινούργιου κόσμου. Αυτή η κουλτούρα, εθνική και βαθιά πατριωτική, που χαρακτήριζε κυρίως την Αριστερά, αλλά διαπότιζε και ευρύτατες μάζες, απειλείται από το κύμα της εθνικιστικής έξαψης που ξέσπασε με αφορμή το Μακεδονικό Ζήτημα και συμπυκνώθηκε στο αίτημα «να μην αναγνωριστούν τα Σκόπια με όνομα Μακεδονία ή παράγωγό του». Ο εθνικισμός είναι μια ιδεολογία επιθετική. Δικαιώνεται όταν εκφράζει ένα λαό καταπιεσμένο που του αρνούνται την ανεξαρτησία και ελευθερία που του ανήκει. Είναι όμως σε σύγκρουση με τον αληθινό πατριωτισμό, όταν αρνείται σε άλλους λαούς τα δικαιώματά τους, όταν καλλιεργεί την εχθρότητα και το μίσος, την ιδέα του περιούσιου έθνους με θεϊκή αποστολή, όταν εξαίρει τις στρατιωτικές ή πολεμικές λύσεις, όταν από όλο τον κύκλο των προβλημάτων μιας σύγχρονης κοινωνίας βλέπει μόνο τα εθνικά και μάλιστα από το πρίσμα που υπηρετεί την άρχουσα τάξη και τα μεγάλα διεθνή συμφέροντα που κρύβονται πίσω από αυτήν.

Η σκοπιανή περιπέτεια έδειξε τον κίνδυνο από την τυφλή εθνικιστική καλλιέργεια. Πέντε χρόνια ύστερα από την εμφάνιση του προβλήματος, μπορεί κανείς να κάνει τον

απολογισμό. Κέρδη, μηδέν. Ζημιές: Η Ελλάδα έγινε περιγελος των εθνών. Οι «γυφτοσκοπιανοί», οι «βρώμικοι» και «αγράμματοι» και «πένητες» γείτονες, έγιναν συμπαθείς στη διεθνή κοινότητα. Ο Γκληγκόρωφ, ο «περιπλανώμενος επαίτης» κατά τον Α. Σαμαρά, έγινε διεθνής προσωπικότητα κύρους, αληθινός statesman, εγγύηση της ενότητας της χώρας του και της ειρήνης στην περιοχή του – οι χαρακτηρισμοί με άλλους πολλούς επαίνους διατυπώθηκαν όταν έγινε η εναντίον του δολοφονική απόπειρα. Το χειρότερο είναι ότι η Ελλάδα έχασε τη μεγαλύτερη ευκαιρία στον αιώνα μας, να διαδραματίσει προέχοντα ρόλο στα Βαλκάνια, με πρωτοβουλίες συνεργασίας και ειρήνης. Μένοντας απλός θεατής στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης κατάφερε να συμβεί αυτό που οι ηγέτες της επιδίωκαν να αποτρέψουν: να καθιερωθεί η γειτονική χώρα με σκέτο το όνομα «Μακεδονία».

Μιλώντας σε ένα δύσκολο ακροατήριο στο Τορόντο του Καναδά, το 1993, είχα προειδοποιήσει: η πολιτική που ακολουθείται και που εσείς τη στηρίζετε με τόσο άδολο ενθουσιασμό, είναι λαθεμένη και θα αποτύχει. Μην τολμήσουν όμως οι ηγέτες σας να σας πουν πως πρόκειται για εθνική ήττα. Θα είναι η ήττα μιας ασυλλόγιστης πολιτικής για την οποία υπάρχουν ευθύνες. Και θα πρέπει να τις ζητήσετε.

Όμως η σκοπιανή περιπέτεια δεν είναι τίποτα μπροστά στις δυσκολίες που υπάρχουν με τον ανατολικό γείτονα. Η Τουρκία δεν είναι Σκόπια. Και πριν ακόμα κλείσει η πληγή στα βόρεια μας, οι θερμοκέφαλοι εθνικιστές μετέφεραν την επικίνδυνη επιπολαιότητά τους στο νέο «μέτωπο». Και εκεί η πατριδοκαπηλική ρητορεία ανταμώνει με υπόγεια ρεύματα που διατρέχουν το συλλογικό μας υποσυνείδητο αιώνες και αντλεί επιχειρήματα από πραγματικές καταστάσεις: η Τουρκία διαιώνίζει την κατοχή της στην Β. Κύπρο και τορπιλίζει κάθε προσπάθεια λύσης της τραγωδίας του κυπριακού λαού. Έχει επιθετικές βλέψεις στο Αιγαίο και τη Θράκη, κουρελιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και περιφρονεί το Διεθνές Δίκαιο και τους κανόνες της διεθνούς κοινότητας. Άρα η Ελλάδα – λέει η εθνικιστική

ευφορία – σημαιοφόρος των μεγάλων αξιών και της διεθνούς ηθικής, μπορεί να τακτοποιήσει εύκολα τους λογαριασμούς της με τον βάρβαρο γείτονα.

Το επεισόδιο της Ίμια, έδωσε μια θαυμάσια ακτινογραφία της ελληνικής πολιτικής πραγματικότητας. Ενθουσιώδεις πατριδοκάπηλοι και ανεύθυνοι δημοκράτες, εξωθούσαν ασυλλόγιστα σε ρήξη πλειοδοτώντας με ηχηρές εκκλήσεις στο θυμικό των Ελλήνων. Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης κατήγγειλε ως «προδοτή» τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, υπό τις ενθουσιώδεις ζητωκραυγές του λόχου των βουλευτών της Ν.Δ. με ελάχιστες εξαιρέσεις. Τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα μετέδιδαν συναρπαστικές περιγραφές της γιγαντομαχίας των βατραχανθρώπων που ευτυχώς ποτέ δεν ήρθαν σε επαφή. Και δανειζόνταν εικόνες από την ...τουρκική τηλεόραση για να δείχνουν την ...επαίσχυντη φυγή των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων μπροστά στη μεγαλοφυή στρατιωτική απόβαση πέντε Τούρκων κομάντος και τριών δημοσιογράφων, που κουρέλιασαν την ελληνική ιστορία, τη δοξασιμένη παράδοση του ελληνικού στρατού και ναυτικού και το ελληνικό φιλότιμο και ταπεινώσαν την ελληνική σημαία, τις παραδόσεις του έθνους (ου μην αλλά και την αλήθεια της φυλής), καθώς και τα ιερά της θρησκείας και της οικογένειας του καθενός μας – γιατί ως γνωστόν η τριάδα πατρίς-θρησκεία-οικογένεια πάνε μαζί και όποιος αγγίζει το ένα τα αγγίζει όλα. Ένα ιερό ρίγος διέτρεξε τη ψυχή και το σώμα της νέας εθνικοφροσύνης, που αναφωνούσε: «φτάνει πια η ηττοπάθεια, δεν ανεχόμαστε άλλες ταπεινώσεις, αισθανόμαστε ντροπή, υποστήκαμε ήττα. Καλύτερα να μη φεύγαμε και ας γινόταν πόλεμος.» Και αυτά τα βαρύγδουπα, ανόητα και επικίνδυνα, που θύμιζαν μέρες του «ένδοξου» 1897, επισπράττονταν από μέρους του λαού που μετατρέπονταν σε αγέλη και σε όλο και απαυτούσε στις ερωτήσεις των αυτοσχέδιων «δημοσιογράφων», πως ναι, «δεν μπορούμε να ζήσουμε ειρηνικά με τον γείτονα» – άρα ας ριχτούμε να τους φάμε να ξεμπερδεύουμε!

Τότε μέσα στον ορμηγιά, ακούστηκαν μερικές φωνές. Ας μου επιτραπεί να θυμί-

σω τη δική μου και του Άγγελου Ελεφάντη. «Ναι! Νοιώθω ντροπή και ταπείνωση σαν Έλληνας πολίτης», έλεγα στον SKY. Όμως, για τελείως διαφορετικούς λόγους: Γιατί βαδίζουμε στον 21ο αιώνα και τα πανεπιστήμιά μας είναι κλειστά επειδή κανείς δεν τους δίνει σημασία. Γιατί η οικονομία μας καταρρέει, οι κτηνοτρόφοι χύνουν το γάλα στους δρόμους από την εγκατάλειψη, οι αγρότες φεύγουν από τα χωριά και οι άνεργοι στριμώχνονται στο περιθώριο. Γιατί εκατομμύρια Έλληνες ζουν κάτω από το επίπεδο της φτώχειας και η κυβέρνηση ζητά όλο και μεγαλύτερες στρατιωτικές δαπάνες. Γιατί τα τεράστια ποσά από τις κοινοτικές ενισχύσεις μπαίνουν στις τσέπες των «ημετέρων» και δεν ξεκολλούν τη χώρα από το μαρασμό της υποανάπτυξης. Γιατί η πολιτική ζωή εκφυλίζεται, ο πολίτης έχασε την πίστη του και το ηθικό του και κυριαρχεί η δημαγωγία, ο λαϊκισμός, η απάτη. Γιατί όλα αυτά, η εθνικιστική έξαψη τα κρύβει και προωθεί χίμαιρες που οδηγούν σε νέα καταστροφή. Και ο Ελεφάντης κραύγαζε: «Καλά να θέλετε να σκοτωθείτε. Είστε όμως έτοιμοι να σκοτώσετε; Να αφαιρέσετε ανθρώπινες ζωές; Να ξεκοιλιάσετε έγκυες γυναίκες, μικρά κορίτσια και να πατήσετε πάνω στα κεφάλια μωρών παιδιών;» θυμίζοντας τη φρίκη κάθε πολέμου, που τη ζήσαμε στις εικόνες από τη Σερβία και που την κρύβουν οι ενθουσιώδεις στρατάρχες των καφενείων.

Η Ίμια πρέπει να μας προβληματίσει σοβαρά για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Γιατί προφανώς θα υπάρξουν και άλλες Ίμιας και δεν είναι δυνατό να βαδίζουμε στο διηνεκές σε ένα τεντωμένο σχοινί με τον γείτονα, έτοιμοι να πέσουμε και οι δυο στην άβυσσο.

Ως τώρα, όλοι είμασταν ταμπουρωμένοι στην «εθνική θέση»: «δεν διεκδικούμε τίποτα, δεν παραχωρούμε τίποτα. Δεν καθόμαστε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, γιατί δεν υπάρχει τίποτα για διαπραγματεύση!»

Και όμως υπάρχει! Το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων! Πρέπει να διακηρύξουμε καθαρά πως για μας – για την Ελλάδα – ισχύει το αξίωμα: «είμαστε καταδικασμένοι να ψάχνουμε αδιάκοπα για να ζή-

σουμε σε ειρήνη και συνεργασία με τον γείτονα.» Άρα πρέπει να μπορούμε στη διερεύνηση των όρων και να του αξιώσουμε να κάνει το ίδιο.

Η θέση «δεν συζητούμε» ή «δεν καθόμαστε στο τραπέζι» μας εκθέτει διεθνώς το ίδιο όπως και τα «ουδέποτε θα δεχθούμε όνομα» κ.λπ. Η διεθνής κοινότητα δεν έχει άλλο τρόπο να λύσει τα όποια προβλήματα, από τον διάλογο. Όποιος τον αρνείται, κό του κεφαλιού του! Οι λευκοί και οι μαύροι της Ν. Αφρικής κάθισαν στο τραπέζι – αφού σφάχτηκαν επαρκώς – και τα βρήκαν. Το ίδιο και το Ισραήλ και η PLO του Αραφάτ. Η Ελλάδα κι εδω θέλει να πρωτοτυπήσει και διαμορφώνει δυσμενές κλίμα σε βάρος της.

Η πρότασή μου, που τη διατύπωσα στο βιβλίο μου *Ανατρεπτικά*, ξανά ύστερα στο διήμερο του ΣΥΝ για την εξωτερική πολιτική και τελικά στο συνέδριο του ΣΥΝ είναι: να πάμε στο διάλογο, αφού επεξεργαστούμε ένα νέο πλαίσιο σχέσεων με την Τουρκία. Και να συνδέσουμε όλες τις εκκρεμότητες που όποια πλευρά θέτει στην ημερήσια διάταξη, για να βρούμε μια διέξοδο. Η βασική λογική είναι να τεθεί τέρμα σε ό,τι φαίνεται σαν ένας οχληρός ελληνοτουρκικός καυγός και τα προβλήματα να προβληθούν σε ένα διεθνές επίπεδο ως προβλήματα της διεθνούς κοινότητας με την Τουρκία. Την ίδια ώρα να σταματήσει η Ελλάδα να ανταγωνίζεται την Τουρκία στα διεθνή βήματα (fora) και να εμφανίζεται πως επιδιώκει την υποβάθμισή της και να εργασθεί για την αναβάθμισή της δικής της – της Ελλάδας – θέσης, προσφέροντας ταυτόχρονα τις καλές της υπηρεσίες για την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι ώστε μέσα στους διεθνείς οργανισμούς, η Τουρκία να υποχρεωθεί να εφαρμόζει τους κανόνες της διεθνούς κοινότητας, να υπερασπίζει τα δικά της συμφέροντα και να ρυθμίζει σύμφωνα με αυτούς τις σχέσεις της με τη χώρα μας.

Κάθε απόπειρα για βελτίωση των σχέσεων με την Άγκυρα, σκοντάφτει στο Κυπριακό, την υφαλοκρηπίδα, τις πιέσεις στην ελληνική μειονότητα στην Τουρκία και τις βλέψεις της Τουρκίας στο Αιγαίο και τη Θράκη. Η επισφαλής ισορροπία που σήμερα υπάρ-

χει, κάποια στιγμή θα ανατιναχτεί και θα καταρρακτώσει μαζί με το γείτονα, σε ένα θανατερό σφιχταγκάλισμα, στην άβυσσο. Πρέπει λοιπόν να υπάρχει άλλος δρόμος. Ο υπουργός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος υποσχέθηκε να πλουτίσει με φαντασία το υπουργείο Εξωτερικών. Ας συμβάλουμε με τόλη:

Υφαλοκρηπίδα. Η Άγκυρα αρνείται να πάμε στη Χάγη όπως προτείνει η Ελλάδα. Πώς μπορεί άραγε να ξεπεραστεί η άρνηση; Αν ο συνομιλητής δεν είναι η Ελλάδα, αλλά ένας διεθνής θεσμός – ένα διεθνές κονσόρτσιουμ για συνεκμετάλλευση του Αιγαίου – τότε θα υπάρξουν διεθνή οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα στα οποία η Τουρκία θα είναι δύσκολο να αντισταθεί γιατί έχει απόλυτη ανάγκη από οικονομική συνδρομή.

Σ' αυτό το κονσόρτσιουμ θα καλούνταν να μετέσχουν η Ελλάδα – Τουρκία με τη δική τους υφαλοκρηπίδα καθεμιά – και η Τουρκία θα υποχρεώνονταν να πάει στη Χάγη υπό την πίεση και των άλλων για να οριστεί η υφαλοκρηπίδα. Θα καλούνταν οι ΗΠΑ και η ΕΕ για να συμβάλουν χρηματοοικονομικά. Και η Ρωσία, με την τεχνογνωσία της. Η ιδέα μπορεί να σκοντάψει στην άρνηση των άλλων να μετέσχουν. Αξίζει όμως να διερευνηθεί και να βγει η ελληνική εξωτερική πολιτική από την ακινησία.

Η υφαλοκρηπίδα συνδέεται με την επέκταση των χωρικών υδάτων από έξι (6) στα δώδεκα (12) μίλια. Ακούγεται η άποψη: Αν επεκτείνουμε τα χωρικά μας ύδατα, το θέμα της υφαλοκρηπίδας λύνεται αυτόματα. Η Ελλάδα πράγματι έχει νομικό δικαίωμα που εδράζεται στη συμφωνία για το Δίκαιο των Θαλασσών. Η Τουρκία δεν την υπέγραψε και δηλώνει ότι η επέκταση, άμεση ή έμμεση με τον εποικισμό των βραχονησίδων του Αιγαίου, είναι γι' αυτήν casus belli. Ποιος σοβαρός Έλληνας πολιτικός μπορεί να συστήσει να αγνοηθεί αυτή η «θέση» και να επεκτείνουμε τα χωρικά μας ύδατα; Κανείς σοβαρός. Γιατί ασόβαροι και ανεύθυνοι υπάρχουν στην πολιτική αγορά και συναγωνίζονται σε μπραβούρες και κραυγές, συστήνοντας «υπερήφανη» και «επιθετική» εξωτερική πολιτική. Η αλήθεια είναι ότι κανείς δεν δέχεται στο διεθνές επίπεδο αυτήν

την επέκταση, που θα μετέτρεπε το Αιγαίο σε ελληνική λίμνη, ούτε οι ΗΠΑ, ούτε η ΕΕ, ούτε η Ρωσία και οι άλλες παρευρισμένες χώρες. Η Ελλάδα επιλέγει πάλι την πολιτική που την καθιστά **μόνη**. Και όμως το νομικό δικαίωμα υπάρχει και είναι αναμειβήσιμο. Αλλά από την άλλη πλευρά υπάρχει το «ζωτικό συμφέρον» που επικαλείται η Τουρκία, ισχυριζόμενη ότι απειλείται από την Ελλάδα. Και όσο κωμικό και εξωφρενικό κι αν φαίνεται σ' εμάς, η Τουρκία αισθάνεται πως υπάρχει απειλή – και είναι η μόνη που θα το κρίνει. Και αυτό το αίσθημα του «απειλούμενου», το ενισχύουν αστόχαστες δηλώσεις έγκυρων προσώπων όπως ο υπουργός Άμυνας κ. Αρσένης, που μίλησε για σχέδιο περικύκλωσης της Τουρκίας, με την Ελλάδα ένα από τα αγκωνάρια του. Πρέπει λοιπόν και εδώ να βρεθεί διέξοδος αποδεκτή και από τις δύο πλευρές. Εδώ είναι χρήσιμο να θυμίσω, πως ένα σημαντικό βήμα στην έξοδο από τον ψυχρό πόλεμο έγινε όταν διακηρύχθηκε ως αντίληψη της διεθνούς ασφάλειας η αρχή πως η ασφάλεια κάθε κράτους πρέπει να περιλαμβάνει την κατανόηση της ανάγκης ασφάλειας και κάθε άλλου.

Η πρότασή μου αποβλέπει στο να υπερφαλαγγίσουμε το πρόβλημα. Να δηλώσει η Ελλάδα, πως ενώ έχει το νομικό δικαίωμα, δέχεται να μην το ασκήσει, υπό τον όρο ότι η Τουρκία θα συμβάλει σε μια λύση του Κυπριακού στα πλαίσια του ΟΗΕ και της ΕΕ. Ότι θα αποκαταστήσει την ελληνική μειονότητα της Τουρκίας στα δικαιώματά της και ότι θα πάψει να υποκινεί τη μουσουλμανική κοινότητα της Θράκης σε υπονομευτικές για το ελληνικό κράτος ενέργειες, ενώ την ίδια στιγμή η ελληνική πλευρά θα εξασφάλιζε στη μουσουλμανική μειονότητα την πλήρη απόλαυση των διεθνώς κατοχυρωμένων δικαιωμάτων της.

Οι προτάσεις αυτές θα έπρεπε να συνοδεύονται και από την ελληνική δέσμευση πως η Ελλάδα θα εργαστεί ώστε η Τουρκία να καταστεί το συντομότερο πλήρες μέλος της ΕΕ. Όπως και από ένα πλούσιο πρόγραμμα οικονομικής, εμπορικής και πολιτικής συνεργασίας που θα άνοιγε νέους ορίζοντες στις σχέσεις των δύο χωρών όχι μόνο στο διακυβερνητικό επίπεδο, αλλά

και σε εκείνο της κατανόησης, της φιλίας και της συνεργασίας των δύο λαών.

Αναρωτιέμαι φωναχτά: Αν αυτά προωθούνταν στην εφαρμογή τους, η Ελλάδα θα έβγαине ζημιωμένη; Αυτός ο δρόμος ή κάποιος ανάλογος είναι καλύτερος και για τους δύο λαούς ή η κατολίωση στη στρατιωτική αναμέτρηση με τέρμα έναν ακόμα ελληνοτουρκικό πόλεμο; Που ανεξάρτητα από έκβαση θα είναι συμφορά και για τις δύο χώρες: θα τις γέμιζε νεκρούς και άπληρους, καταστραμμένες πολιτείες και νοικοκυριά, γκρεμισμένα όνειρα και υποθηκωμένο το μέλλον τους για δεκαετίες στις πολυεθνικές των όπλων και των τιμημένων, που αφού γκρεμισούν μέσα στο αίμα ό,τι υπάρχει, θα προσφέρουν την «ανθρωπιστική» συνεισφορά τους στην ανοικοδόμηση των ερειπίων.

Δεν ξέρω πόσο χρόνο έχουμε μπροστά μας για μια γενναία αναπροσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας. Σε δυο χρόνια συμπληρώνεται ένας αιώνας από το μοιραίο 1897. Αυτή είναι η εθνική ντροπή. Ότι ύστερα από έναν αιώνα, αντιμετωπίζουμε ως έθνος τα ίδια προβλήματα: τον κίνδυνο οικονομικής χρεωκοπίας (Χαρίλαος Τρικούπης: «Δυστυχώς επωχεύσαμεν», 1893) και την πρόκληση μιας νέας στρατιωτικής περιπέτειας. Και ότι τις φωνές της λογικής και του αληθινού συμφέροντος και των δύο λαών, τις καλύπτουν οι κραυγές πατριδοκαπήλων και τα κηρύγματα μίσους. Λοιπόν φτάνει ως εδώ! Αυτός ο Λαός αξίζει ένα άλλο μέλλον.

Λυπούμαι που ούτε ο ΣΥΝ δεν έδειξε ως τώρα την τόλη να σκεφτεί πάνω σ' αυτές ή σε άλλες ιδέες και να προτείνει μια συγκεκριμένη ΑΛΗΗ πολιτική. Η πρόταση να επαυκτιμηθεί η εξωτερική πολιτική, κάτι προσπαθεί να πει. Θα μείνει όμως ένα νεφέλωμα, ένα σύννεφος στον αριστερό βερμπάλισμό «μπλα-μπλα» αν δεν γίνει συγκεκριμένη. Ο ΣΥΝ έχει την υποχρέωση και την ευθύνη να οργανώσει το μέτωπο κατά του εθνικισμού, κατά της επικράτησης της στρατιωτικής λογικής στις σχέσεις με την Τουρκία, κατά της επιστροφής στο Μεσαίωνα με τα βυζαντινά μεγαλοϊδεατικά, τα νεοορθόδοξα, τα ποικίλα σκοταδιστικά παραλήρηματα που κερδίζουν έδαφος στη συ-

νειδίηση του λαού μας και ενισχύονται από τους κόλπους όχι μόνο της Δεξιάς, αλλά και του ΠΑΣΟΚ. Ο ΣΥΝ πρέπει να πρωτοστατήσει σε μίαν επανάσταση στο επίπεδο της λαϊκής κουλτούρας, όπου εθνικισμός και πατριωτισμός μπερδεύονται, η παλικαριά συγχέεται με την παλικαρσύνη, ο λαϊκός ΛΟΓΟΣ με την λαϊκίστικη φλυαρία και όπου στο όνομα των εθνικών, απωθούνται έξω από το οπτικό πεδίο τα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας, και κρύβεται η αλήθεια για τη διάλυση του κράτους, των υπηρεσιών του και της ελάχιστης συνοχής που είναι αναγκαία για να σταθούμε στα πόδια μας.

Και βέβαια, υπάρχει ένα πρόβλημα ασφάλειας και άμυνας. Αυτό όμως δεν υπηρετείται με την όποια αύξηση των στρατιωτικών δαπανών, αλλά με μια δραστήρια πολιτική ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμού της Ελλάδας και φυσικά των ενόπλων δυνάμεων. Και με την αναζήτηση μιας νέας θέσης της Ελλάδας στη διεθνή κοινωνία, ώστε να μην είμαστε απελπιστικά μόνοι όπως διαπίστωσε ένας από τους κύριους υπεύθυνους αυτής της απομόνωσης, ο τ. πρωθυπουργός και αρχηγός του ΠΑΣΟΚ, κ. Α. Παπανδρέου, βγαίνοντας από το Συμβούλιο Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις Κάννες τον περασμένο Σεπτέμβρη του 1995.

ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΝΕΑ (;) ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

του Μιχάλη Παπαγιαννάκη

Όταν η ελληνική κυβέρνηση έδωσε το πράσινο φως, στις 6 Μαρτίου 1995, για να προχωρήσει στην εφαρμογή της Συνθήκης Τελωνειακής Ένωσης της Τουρκίας με την Ε.Ε., φάνηκε ότι θα μπορούσε να αρχίσει σε νέες βάσεις η συζήτηση για την ελληνική πολιτική απέναντι στην Τουρκία. «Ιστορικό σφάλμα» ή «ιστορική ευκαιρία» η νέου τύπου απόφαση; Η πρώτη εκτίμηση τοποθετείται, χωρίς περαιτέρω προβληματισμό, στη συνέχεια της πολιτικής που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια, η δεύτερη δεν

είναι τοποθέτηση αλλά ευχή και επισήμανση: η άρση του βέτο μπορεί να είναι αφετηρία για επαναπροδιορισμό της εθνικής πολιτικής, ιδίως των μέσων της. Αλλά και της προοπτικής εντός της οποίας εγγράφεται, με την έννοια της αναγωγής των προβλημάτων που έως τώρα θεωρούσαμε και ήσαν ελληνοτουρκικά σε (επίσης) ευρωπαϊκά, με ό,τι αυτό μπορούσε να συνεπάγεται, και μπορούσε να συνεπάγεται πολλά και θετικά για όλους τους εμπλεκόμενους σε αυτά.

Την εκτίμηση αυτή υποστήριξα και υποστηρίζω, παρά το γεγονός ότι ήταν σχεδόν εμφανές ότι η απόφαση της άρσης του βέτο ήταν μάλλον αποτέλεσμα συγκυριακών συντελεστών: απομονωμένη λόγω «μακεδονικού» η χώρα δύσκολα μπορούσε να αντέξει την πίεση των εν Ε.Ε. εταίρων για αναβάθμιση των σχέσεων με την Τουρκία, και είναι γνωστό πια ότι την ελληνική στάση προδιέγραφε η σχετική υπόσχεση-δέσμευση της προηγούμενης κυβέρνησης έναντι της καθυστέρησης της αναγνώρισης από τους εταίρους μας της FYROM. Η διάδοχος κυβέρνηση, εξίσου αν όχι και περισσότερο δέσμια της «σκοπιανοποίησης» της εξωτερικής μας πολιτικής, «υλοποίησε» την συναλλαγή και πέτυχε και κάτι παραπάνω, αρκετά ουσιαστικό και ενδιαφέρον, εννών την δέσμευση να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. έξι μήνες μετά την λήξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (του Μάαστριχτ).

Η απόφαση δηλαδή, για την άρση του βέτο στην Τελωνειακή Ένωση δεν ήταν καρπός ανάλυσης και σχεδιασμού σχετικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις στις νέες μεταψυχροπολεμικές συνθήκες, αλλά αποτέλεσμα καραμπόλας στην κίνηση άλλων ζητημάτων στην ίδια λεωφόρο. Η ελπίδα ωστόσο ήταν ότι η νέα αυτή συγκυρία και ο νέος χειρισμός από την μεριά της ελληνικής κυβέρνησης θα συνοδεύονταν και από μια πιο σύγχρονη ανάλυση της ίδιας της λεωφόρου, η οποία στο κάτω κάτω δεν είναι πλήρως χαραγμένη και δεδομένης κατεύθυνσης: ο ποιητής εξάλλου προειδοποιεί ότι «...τον δρόμο τον φτιάχνεις περπατώντας».

Εκείνο που περιπλέκει τα πράγματα είναι βέβαια ότι οι οδοιπόροι είναι περισσότεροι του ενός, και αναγκαστικά ο καθένας τους οφείλει να γνωρίζει τον βηματισμό των άλλων, τουλάχιστον...

Αφήνοντας τώρα τις ποιητικές εικόνες και τις μεταφορές κατά μέρος, η μετέπειτα πολιτική εξέλιξη διέψευσε καταρχήν αυτήν την εκτίμηση. Μετά την άρση του βέτο στην Τελωνειακή Ένωση, η ελληνική κυβέρνηση δεν πήρε καμιά περαιτέρω πρωτοβουλία ώστε να κεφαλαιοποιήσει τα όποια κέρδη μπορούσε να αποκομίσει από την «παραχώρησή» της στα καταρχήν εμπορικά (αυτό είναι το κύριο περιεχόμενο της Τελωνειακής Ένωσης) συμφέροντα των εταίρων της, τα οποία ως σημειωθεί είναι και δικά της, όσο και αν περιφρόνησε την μελέτη τους σε σχέση με την ελληνική οικονομία. Αντιθέτως, με μια σειρά από πράξεις και παραλείψεις, δηλώσεις εξωτερικής και κυρίως εσωτερικής κατανάλωσης (αλλά ως θυμίσουμε για άλλη μια φορά ότι και αυτές οι τελευταίες «ακούγονται» παντού εξίσου καλά με τις πρώτες...) έδειξε να ταλαντεύεται και τελικά κατέληξε στο να δώσει την εικόνα ότι σχεδόν «μετάνοιωσε» και ευχόταν πια την ακύρωση της συμφωνίας, και μάλιστα διατηρώντας εν ισχύ την δέσμευση των άλλων εταίρων για την Κύπρο. Πολύ ωραίο βέβαια για να είναι αληθινό, ωστόσο επιδιώχθηκε. Και μάλιστα σε πλήρη αρμονία με την αξιωματική αντιπολίτευση, της οποίας ο αρχηγός χωρίς καμιά συνεννόηση με τους ευρωβουλευτές του (αφού μάλιστα αρνήθηκε επανειλημμένα να τους δεχθεί) ανακοίνωσε προκαταβολικά για λογαριασμό τους ότι η ψήφος τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα ήταν αρνητική, υπονώνοντας παράλληλα ότι η ενδεχόμενη (ή βέβαιη...) μη-αρνητική, ψήφος ευρωβουλευτών του κυβερνώντος κόμματος θα ήταν απόδειξη του «ενδοτισμού» για τον οποίον το κόμμα αυτό κατηγορούνταν από διάφορες πλευρές, ιδίως εκείνες που αναζητούσαν στην «τουρκοφαγία» υποκατάστατο της ξεθυσιασμένης «μακεδονομαχίας» της οποίας είχαν επιτυχώς ηγηθεί σε προηγούμενη φάση. Η στάση αυτή της αξιωματικής αντιπολίτευσης, σε σημαντική απόκλιση από τα όσα υποστήριζε παλιότε-